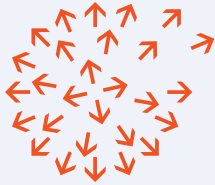

ГРУПА
ВПЛИВУ
ГРОМАДСЬКИЙ
ХОЛДИНГ

ЗВІТ ПРО ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОПИТУВАННЯ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ВПО

Опитування проводилося Українським інститутом соціальних досліджень ім. Олександра Яременка з 27 вересня по 24 жовтня 2017 року в 24-х областях України та м. Києві.

Всього опитано 2002 респонденти.

Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю «віч-на-віч»

Гендерний аналіз провела Марта Чумало,
заступниця голови Центру «Жіночі перспективи», гендерна експертка (Львів)
marta_chumalo@women.lviv.ua

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні
та Міністерства закордонних справ Данії

РЕЗЮМЕ

Опитування проводилося Українським інститутом соціальних досліджень ім. Олександра Яременка з 27 вересня по 24 жовтня 2017 року в 24-х областях України та м. Києві. Всього опитано 2002 респонденти. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,34 – 2,24 відсотка.

Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю «віч-на-віч»

Мета гендерного дослідження:

- Оцінити становище жінок та чоловіків ВПО, визначити особливості та особливі потреби щодо захисту їх прав;
- Визначити специфіку проблем ВПО-жінок;
- Визначити, наскільки дотримується принцип рівних можливостей жінок та чоловіків ВПО у сфері реалізації їх прав.

Завдання:

Визначити основні проблеми, з якими стикаються жінки ВПО, тенденції та закономірності у сферах:

- взяття на облік;
- відновлення та оформлення документів, що посвідчують особу
- право на житло
- право на охорону здоров'я
- соціальний захист та пенсійне забезпечення
- право на зайнятість
- право на освіту
- доступ до суду тощо.

Проаналізувати чи є різниця у відповідях на питання анкети «Права внутрішньо-переміщених осіб» між жінками та чоловіками.

Гендерний аналіз дослідження показав, що існує гендерна специфіка становища жінок-ВПО та чоловіків-ВПО в Україні. Ця специфіка дуже часто повторює основні гендерні проблеми соціального буття жінок та чоловіків в Україні, в основі яких лежать гендерні ролі та гендерні стереотипи.

Так, наприклад, дослідження демонструє значно більшу «відповідальність» та додаткове навантаження по забезпеченню виховання неповнолітніх дітей лежить на жінках-ВПО (**27,1%** чоловіків проживає разом з дітьми до 18 років та **41,6%** жінок) – гендерний розрив **14,5%**. Також жінки перебувають у економічно-вразливішому стані: втричі частіше ніж чоловіки жінки – ВПО проживають з багатодітними родинами, майже удвічі частіше – у малозабезпечених та на **9%** частіше проживають у сім'ях, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Подібна ситуація складається і з зайнятістю. Серед усіх опитаних респондентів менше половини (**40,7%**) повідомили, що працюють (мають роботу / зайнятість), а саме **46,1%** – чоловіків та **35,9%** – жінки.

60,5% жінок та **53,8%** – чоловіків вказали щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання як джерело доходу родини. Це може свідчити про те, що цей вид допомоги дещо важливіший для жінок-ВПО, вони його частіше оформляють і користуються.

Аналізуючи відповіді на запитання «**Як ви могли б оцінити фінансове становище вашого домогосподарства?**», бачимо, що відповідь «Змушені заощаджувати навіть на харчування» дало **20,7%** чоловіків та **27,5%** жінок. Подібний гендерний розрив бачимо у іншому варіанті відповіді: «Вистачає на харчування та необхідний одяг, взуття. Для таких покупок, як мобільний телефон, невелика побутова техніка (праска, пилосос тощо), необхідно збирати або позичати гроші, брати кредит». Його вибрало **33,0%** чоловіків та **27,9%** жінок. Сукупність цих відповідей свідчить про те, що жінки-ВПО суттєво більше відчувають брак коштів, ніж чоловіки-ВПО та більше змушені заощаджувати.

Аналіз відповідей показав, що до **усіх** органів влади та місцевого самоврядування, соціального захисту населення, гуманітарних організацій, що надають підтримку ВПО, правозахисних організацій, що працюють у сфері захисту прав ВПО, державної міграційної служби, судів, офісу Уповноваженого Верховної ради України з прав людини та до правоохоронних органів частіше (а у деяких випадках і значно частіше) особисто звертаються

жінки-ВПО ніж чоловіки-ВПО.

Спостерігається деяка гендерна специфіка у доступі жінок та чоловіків до інформації та послуг різних соціальних та правозахисних інституцій, організацій та служб (більш детально розкрита у Звіті у розділах про кожну інституцію).

Щодо права на доступ до суду, то чоловіки частіше звертаються до суду з питань взяття на облік, як ВПО (**10,7%** проти **4,2%**), реалізації права на свободу пересування (перетин лінії зіткнення, адміністративний кордон з окупованою територією) (**5,4%** проти **0%**), надання дозволу для виїзду дитини за кордон (**12,5%** проти **5,6%**), відновлення/оформлення документів, що посвідчують особу (**16,1%** проти **8,3%**). Жінки частіше звертаються до суду з питань розлучення (**11,1%** проти **8,9%**), оформлення спадщини (**18,1%** проти **14,3%**), отримання відповідних соціальних виплат (**12,5%** проти **7,1%**), звільнення від сплати судового збору, розстрочення, відстрочення зменшення судового збору (**5,6%** проти **1,8%**).

В результаті звернення більше чоловіків захистили свої права у суді ніж жінок (**56,6%** проти **48,5%**).

Цікавим виявився гендерний розподіл відповідей на запитання: **«Яке джерело Ви використовуєте для отримання інформації про права ВПО?»**

Найбільшим джерелом інформації для жінок та чоловіків є центральні (загальноукраїнські) телеканали (**64,8%** – чоловіки та **59,3%** – жінки).

Чоловіки у більшості випадків надають перевагу різного роду ЗМІ (крім центральних – місцеві телеканали та друковані ЗМІ), а жінки надають перевагу соціальним мережам (Фейсбук, Твітер тощо), Спілкування з друзями та родичами та Інформаційним стендам органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це потрібно враховувати, вибираючи комунікаційні канали для спілкування з жінками ВПО та чоловіками ВПО.

ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ:

1. Основні проблеми, які виникають саме у жінок ВПО під час реалізації своїх прав.

Під час звернення до органів соціального захисту жінки частіше скаржаться на вимоги надати додаткові документи, довідки, копії (15,4 % проти 13,1%), на недоступність інформації про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають (10,1% проти 6,6%), відсутність роз'яснень при зверненні до працівників/недостатнє роз'яснення (12,2% проти 8,7%), порушення строків надання послуги (6,2% проти 3,9%), погане облаштування приміщення (відсутність місця/стілців для очікування, санвузлів, опалення, освітлення) (6,7% проти 4,3%), неввічливе ставлення працівників до них, як до ВПО (6,5% проти 4,9%).

Тобто спостерігається дещо складніший доступ жінок-ВПО до інформації та послуг управління соціального захисту та більша потреба у роз'ясненнях у жінок-ВПО ніж у чоловіків-ВПО. Тому, враховуючи те, що жінки частіше звертаються за допомогою соціальних інституцій, у тому числі і управління праці та соціального захисту, корисним вбачається гендерний аналіз каналів комунікації з ВПО, врахування потреб жінок-ВПО у більшій доступності інформації та додаткових роз'яснень, а також, у кращому облаштуванні приміщень та ввічливішому ставленні до ВПО.

Аналіз скарг під час звернень жінок-ВПО до інших органів, служб та організацій викладено у звіті. Скарги досить подібні до вищенаведених.

2. Чи існує гендерний дисбаланс у зверненні до органів влади, закладів охорони здоров'я, освіти тощо з метою реалізації своїх прав?

Досить суттєва гендерна специфіка виявлена у користуванні ВПО послугами системи охорони здоров'я. Ці дані також підтверджують загальну гендерно-зумовлену тенденцію більшої (профілактичної) турботи про стан здоров'я жінок ніж чоловіків та частішої потреби у госпіталізації та реабілітації чоловіків. Відповіді на запитання «**Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до навчальних закладів з метою реалізації свого права/права Ваших дітей на освіту?**» теж підтверджують більше фіксування соціальної відповідальності за освіту дітей за жінками ніж за чоловіками. Нема жодної категорії відповідей, де б чоловіки більше ніж жінки зверталися до навчальних закладів.

3. У яких сферах жінки вказують на наявність проблем/ускладнень/порушень, пов'язаних із статусом ВПО?

На запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до місцевих органів соціального захисту з питань отримання соціальної допомоги (за винятком пенсії)?» ствердно більше відповідають жінки ніж чоловіки: **72,3%** жінок зверталися та **59,7 %** чоловіків.

Жінки більше скаржаться на затримку виплат (**19,8%** проти **16,3%**), неввічливе ставлення працівників до них через статус ВПО (**4,1%** проти **1,7%**) та недоступність інформація про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають (**8,0%** проти **6,0%**)

4. Виявити, наскільки тези та стереотипи щодо «жіночого обличчя» та «жіночих проблем ВПО» застосовні до ситуації, що склалася?

Основні гендерні стереотипи щодо ролей, функцій та розподілу сфер між жінками та чоловіками знайшли відображення і у цьому дослідженні. За жінками залишається функція обслуговування (у тому числі відвідування усіх державних та соціальних інституцій), догляд за дітьми та іншими родичами, а за чоловіками – функції «забезпечення» (заробляння грошей, в тому числі і нелегально, започаткування бізнесу, трудова міграція).

Це ще раз свідчить про те, що навіть змінюючи місце проживання, зайнятість та часто навіть при суттєвій зміні соціального статусу, гендерні ролі та стереотипи у стосунках, ставленні та очікуванні до поведінки чоловіків та жінок зберігається.

Поміж іншою специфікою цікавими виявилися відповіді щодо відвідування залишених територій. Більшість чоловіків (**40,5%** проти **20,9%** жінок – майже вдвічі менше) взагалі жодного разу не відвідували АР Крим. Кількість відвідин жінками Криму значно перевищують кількість відвідин чоловіками. Це може свідчити про реальну небезпеку для чоловіків повертатися (навіть тимчасово) до АР Крим.

Подібний аналіз щодо Донецької та Луганської областей показує, що частота і кількість відвідин жінками та чоловіками цих областей приблизно однаковий. Специфіка тут стосується більше способу перетину кордону: жінки частіше перетинають кордон пішки (**8,3 %** проти **6,4%**), або на автобусі/мікроавтобусі, який проїжджає без пересадок на лінії зіткнення (до лінії зіткнення – **52,8%** жінки проти **39,2 %** – чоловіки, по сірій зоні – **33,9%** жінки та **25,6 %** - чоловіки, після лінії зіткнення (на підконтрольній Уряду України території) – **53,9%** - жінки та **43,6%** чоловіки).

Щодо чоловіків – то вони значно частіше користуються для таких відвідин власним легковим транспортом (**18,0%** проти **10,4%**), або стають пасажиром у чужому легковому автомобілі (**27,3%** проти **23,0%**).

Це може свідчити про більший комфорт, яким користуються чоловіки при таких поїздках та, ймовірно дещо більшу небезпеку для жінок при перетині кордону ОРДЛО.

ОСНОВНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ

Чи зареєстровані Ви в управлінні праці та соціального захисту населення, як внутрішньо переміщена особа (має статус ВПО)?

Як бачимо з діаграми участь в опитуванні взяли виключно особи, вже зареєстровані як ВПО або ті, котрі зараз перебувають у процесі реєстрації.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ

Аналізуючи зазначену респондентами кількість членів їхнього домогосподарства, бачимо, що серед респондентів майже третина (**31,1%**) чоловіків та трохи більше чверті (**26,4%**) жінок проживають самотньо, що з однієї сторони може свідчити про менше навантаження щодо забезпечення та обслуговування інших членів домогосподарства, більшу мобільність та незалежність, а з іншої сторони – необхідність самостійно справлятися з усіма життєвими викликами, у тому числі і фінансовими. Вдвох проживає **32,0%** чоловіків та **29,6%** жінок. Про 5 та більше осіб-членів домогосподарства вказало **4,7%** чоловіків та **8,7%** жінок.

Загальна кількість членів домогосподарства, у %

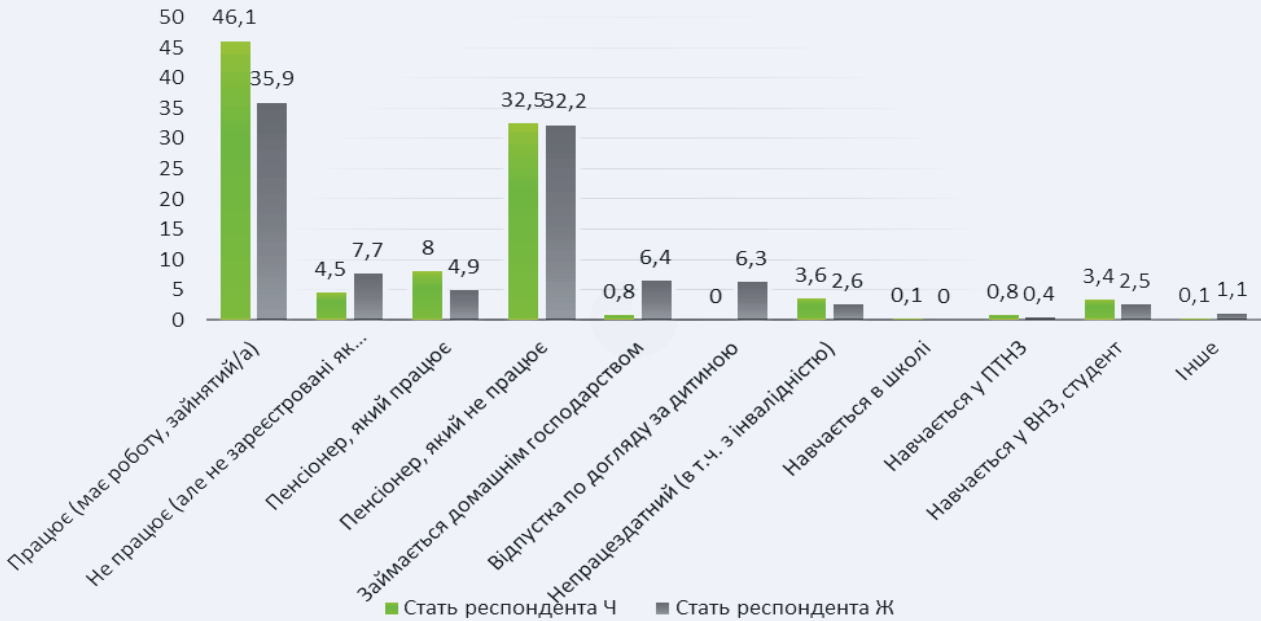
Аналізуючи кількість дітей до 18 років, які проживають разом з респондентами, бачимо, що **72,9%** чоловіків та **58,4%** жінок не мають дітей віком до 18 років чи не проживають з ними. Досить велика різниця у цих показниках (**14,5%**) свідчить про те, що більша відповідальність та додаткове навантаження по забезпеченню виховання неповнолітніх дітей лежить на жінках-ВПО.

Кількість дітей віком до 18 років, які проживають в домогосподарстві

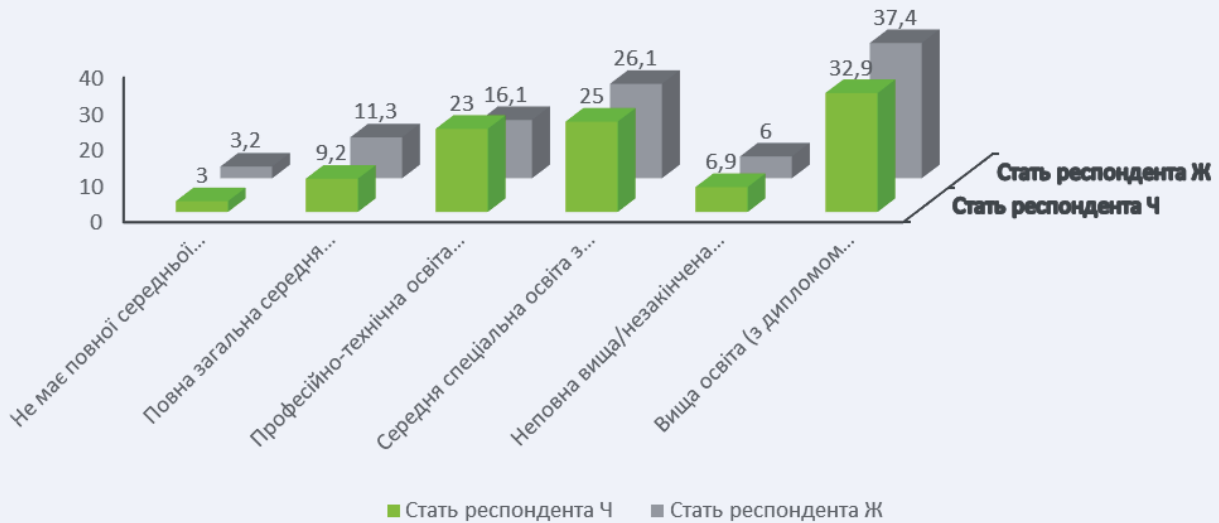
Серед усіх опитаних менше половини (**40,7%**) працюють (мають роботу / зайнятість), а саме **46,1%** - чоловіків та **35,9%** - жінки. Не працюють та не зареєстровані як безробітні **7,7%** жінок та **4,5%** чоловіків. Відповіли, що займаються домашнім господарством **0,8%** чоловіків та **6,4%** жінок (що суттєво більше). Подібна різниця у кількості тих, хто перебуває у відпустці по догляду за дитиною: **0%** - чоловіки та **6,3%** - жінки. Це підтверджує традиційний гендерний розподіл відповідальності за домашню працю та догляд за малолітніми дітьми за жінками.

Гендерний розподіл відповідальності за домашню працю та догляд за малолітніми дітьми за жінками

Більшість респондентів має середньо-спеціальну (25,6%) чи закінчену вищу (35,3%) освіту. Як видно з діаграми, серед опитаних жінок 37,4% має закінчену вищу освіту, а серед опитаних чоловіків – 32,9%.

Освіта респондента

Аналізуючи сімейний статус респондентів, бачимо, що майже половина респондентів зараз перебуває у шлюбі (48,2%), при чому серед чоловіків 55,7% одружених (що може свідчити про те, що серед чоловіків не одружені чоловіки менше перемістилися на нове місце проживання). Серед жінок – 41,6% перебуває у шлюбі. Серед опитаних 16,6% є вдовою (чи вдівцем), зокрема, 10,4% чоловіків є вдівцями та 22,0% жінок є вдовами. Це може свідчити про те, що багато жінок-ВПО втратили своїх чоловіків у зв'язку з воєнними діями на сході України. Також жінок суттєво більше (майже удвічі 7,0% - розлучені чоловіки та 13,9% - розлучені жінки) серед розлучених та тих, хто розійшлися, але розлучення офіційно не оформили (1,2% - чоловіки та 3,3% - жінки). Це може свідчити про те, що проблеми у стосунках з партнером частіше додаються до причин для зміни місця проживання жінок ніж чоловіків.

Житло, в якому проживають респонденти переважно орендоване (44,6%), належить родичам (12,8%), чи тимчасове (10,6%). Суттєвої гендерної специфіки не виявлено. Лише 7,4% респондентів вказали, що проживають у власному житлі.

Щодо джерел доходу родини, то 57,4% респондентів вказали щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг (зокрема, 60,5% жінок та 53,8% - чоловіків). Тобто жінки частіше оформляють вказану допомогу, що також підтверджує гендерну специфіку частіших звернень за оформленням різного роду допомог жінками ніж чоловіками.

ми. Причиною є те, що гендерні стереотипи «забороняють» чоловікам звертатися по допомогу, а «спонукають» їх бути сильними та самостійно долати життєві труднощі. Щодо жінок гендерні стереотипи навпаки спонукають їх бути слабкими та розраховувати на допомогу з різних джерел, в першу чергу від чоловіків та держави.

Аналізуючи відповіді на запитання «**Як ви могли б оцінити фінансове становище вашого домогосподарства?**», **БАЧИМО, ЩО ВІДПОВІДЬ** «Змушені заощаджувати навіть на харчування» дало **20,7%** чоловіків та **27,5 %** жінок. Подібний гендерний розрив бачимо у іншому варіанті відповіді: «Вистачає на харчування та необхідний одяг, взуття. Для таких покупок, як мобільний телефон, невелика побутова техніка (праска, пилосос тощо), необхідно збирати або позичати гроші, брати кредит». Його вибрало **33,0 %** чоловіків та **27,9%** жінок. Це свідчить про те, що жінки-ВПО суттєво більше відчувають брак коштів, ніж чоловіки-ВПО та більше змушені заощаджувати.

Цікавими виявилися відповіді на запитання «**Чи проживають разом з Вами люди, які перебувають на Вашому утриманні?**». «Так» відповіло **35,3%** чоловіків та **44,2 %** жінок. Далі на уточнююче запитання «**Хто саме перебуває на Вашому утриманні?**» **45,9%** чоловіків вибрали відповідь «чоловік/дружина» і лише **9,5%** жінок утримує своїх чоловіків. Це ще раз підтверджує економічну залежність жінок-ВПО. Дітей утримують **68,1%** чоловіків та **78,2%** жінок.

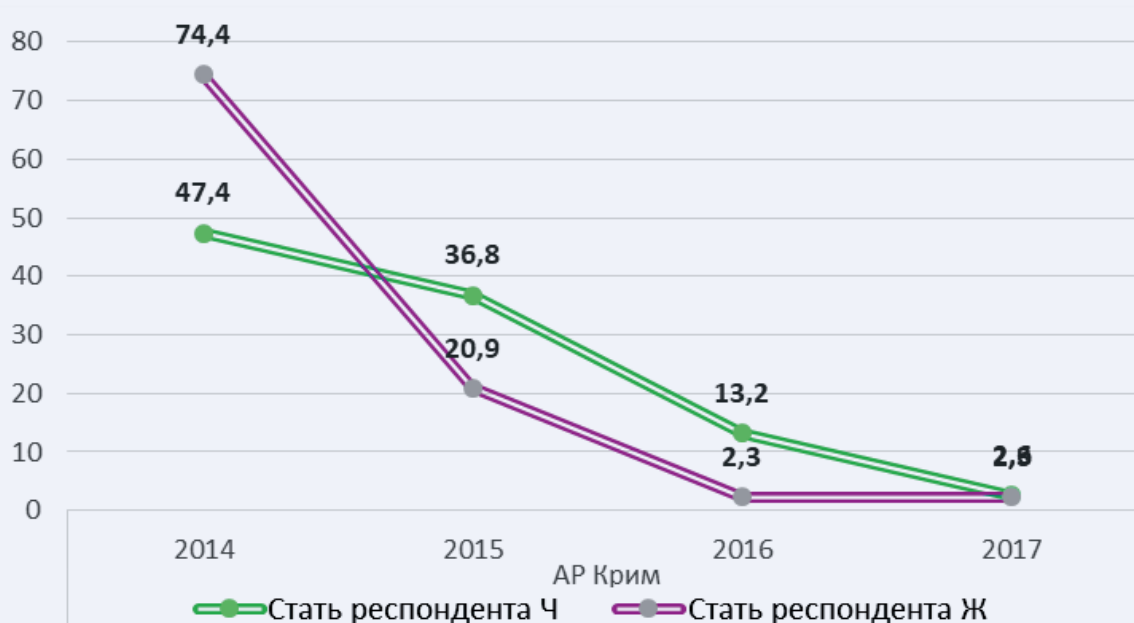
Чи належить ваша родина до:

- Багатодітних сімей ствердно відповіли **1,7 %** та **5,5 %** жінок
- Малозабезпечених сімей - **10,1 %** чоловіків та **19,0 %** жінок
- Сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах - **34,3 %** чоловіків та **43,2%** жінок

Ці відповіді також свідчать про значні гендерні розриви у соціальній вразливості жінок та чоловіків – втричі частіше жінки живуть у багатодітних родинах, майже удвічі – у малозабезпечених та на **9%** частіше проживають к сім'ях, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Аналіз регіону походження показує, що існують суттєві гендерні особливості ВПО з АР Крим: більшість ВПО з Криму прибуло у 2014 році (**61,7 %**) серед них прибуло більшість жінок ВПО (**74,4%**) та **47,4%** усіх чоловіків. Три наступні роки кількість прибулих чоловіків значно перевищувала кількість жінок:

Вкажіть рік, у якому Ви переїхали з АР Крим:

Такий розподіл свідчить про те, що у 2014 році на початку анексії Криму емігрували жінки та діти, а чоловіки залишалися продовжувати бізнес, охороняти власність, закінчувати юридичні справи і т.п. Вже згодом, коли стало зрозуміло, що повернення Криму до України, не відбудеться у найближчому часі, кількість чоловіків-ВПО з Криму значно перевищило кількість жінок-ВПО. Тобто ймовірно, що чоловіки, котрі залишалися, теж вирішили переміститися до своїх родин.

З Донецької області, Луганської області прибувала приблизно однакова кількість жінок та чоловіків протягом 2014-2017 років. На це міг вплинути досвід спостереження за подіями в Криму, і тому родини значно частіше приймали рішення виїжджати у повному складі.

Аналіз відповідей на запитання «**Відтоді, як Ви переїхали на теперішнє місце проживання, чи контактували або консультувалися Ви або хто-небудь з членів Вашої родини з нижченаведеними організаціями, щоб одержати інформацію, послугу чи вирішити проблему, пов'язану з Вашим переміщенням?**» показує, що до усіх органів влади та місцевого самоврядування, соціального захисту населення, гуманітарних організацій, що надають підтримку ВПО, правозахисних організацій, що працюють у сфері захисту прав ВПО, державної

міграційної служби, судів, офісу Уповноваженого Верховної ради України з прав людини та до правоохоронних органів частіше (а у деяких випадках і значно частіше) звертаються жінки ніж чоловіки.

Розподіл ствердних відповідей		Серед усіх	Стать респондента	
			Ч	Ж
Органи влади та місцевого самоврядування	Контактували особисто	48,2	44,4	51,5
	Контактували інші родичі	16,0	18,2	14,1
Органи соціального захисту населення	Контактували особисто	82,4	78,5	85,7
	Контактували інші родичі	25,9	29,6	22,6
Гуманітарні організації, що надають підтримку ВПО	Контактували особисто	37,7	30,6	43,8
	Контактували інші родичі	12,7	16,2	9,6
Правозахисні організації, що працюють у сфері захисту прав ВПО	Контактували особисто	7,1	5,3	8,8
	Контактували інші родичі	5,5	5,9	5,1
Державна міграційна служба	Контактували особисто	36,1	33,0	38,7
	Контактували інші родичі	15,2	14,5	15,9
Суди	Контактували особисто	3,3	2,7	3,8
	Контактували інші родичі	4,7	4,1	5,3
Офіс Уповноваженого Верховної ради України з прав людини	Контактували особисто	1,3	1,2	1,5
	Контактували інші родичі	4,3	3,9	4,7
Правоохоронні органи	Контактували особисто	5,0	4,7	5,3
	Контактували інші родичі	5,6	4,9	6,3
Інше	Контактували особисто	3,2	2,7	3,7
	Контактували інші родичі	3,1	3,6	2,6

БЛОК 1. «ВЗЯТТЯ НА ОБЛІК ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ»

Аналіз відповідей на запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до управління праці та соціального захисту населення?» підтверджує, що частіше за допомогою (у тому числі державною) звертаються жінки.

Чи зверталися ви або члени вашої родини до управління праці та соціального захисту населення?

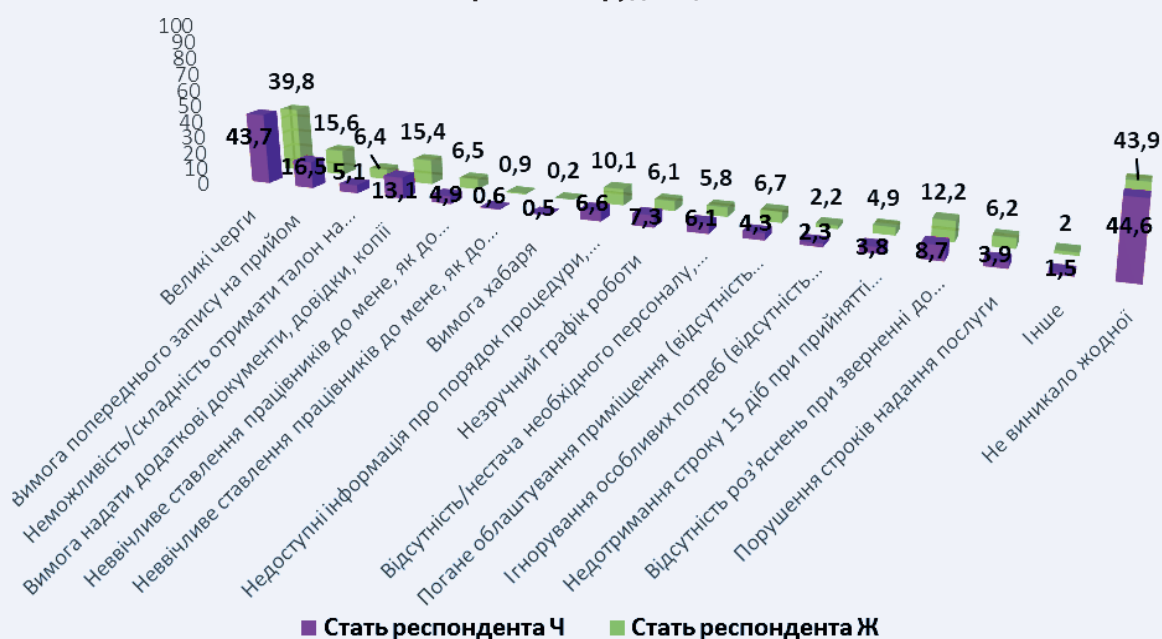

Аналізуючи відповіді на запитання «Під час останнього звернення до управління праці та соціального захисту населення чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі проблеми/труднощі?» бачимо, що найчастіше респонденти скаржаться на великі черги (41,6% від усіх опитаних), при чому чоловіки про черги згадують дещо частіше, ніж жінки (43,7% проти 39,8%). Також чоловіки частіше говорять про незручний графік роботи (7,3% проти 6,1%).

Натомість жінки частіше скаржаться на вимоги надати додаткові документи, довідки, копії (15,4 % проти 13,1%), на недоступність інформації про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають (10,1% проти 6,6%), відсутність роз'яснень при зверненні до працівників/недостатнє роз'яснення (12,2% проти 8,7%), порушення строків надання послуги (6,2% проти 3,9%), погане облаштування приміщення (відсутність місця/стілець для очікування, санвузлів, опалення, освітлення) (6,7% проти 4,3%), неввічливе ставлення працівників до мене, як до ВПО (6,5% проти 4,9%).

Тобто спостерігається дещо складніший доступ жінок-ВПО до інформації та послуг управління соціального захисту та більша потреба у роз'ясненнях у жінок-ВПО ніж у чоловіків-ВПО. Тому, враховуючи те, що жінки частіше звертаються за допомогою соціальних інституцій, у тому числі і управління праці та соціального захисту, корисним вбачається гендерний аналіз каналів комунікації з ВПО, врахування потреб жінок-ВПО у більшій доступності інформації та додаткових роз'яснень, а також, у кращому облаштуванні приміщень та ввічливішому ставленні до ВПО.

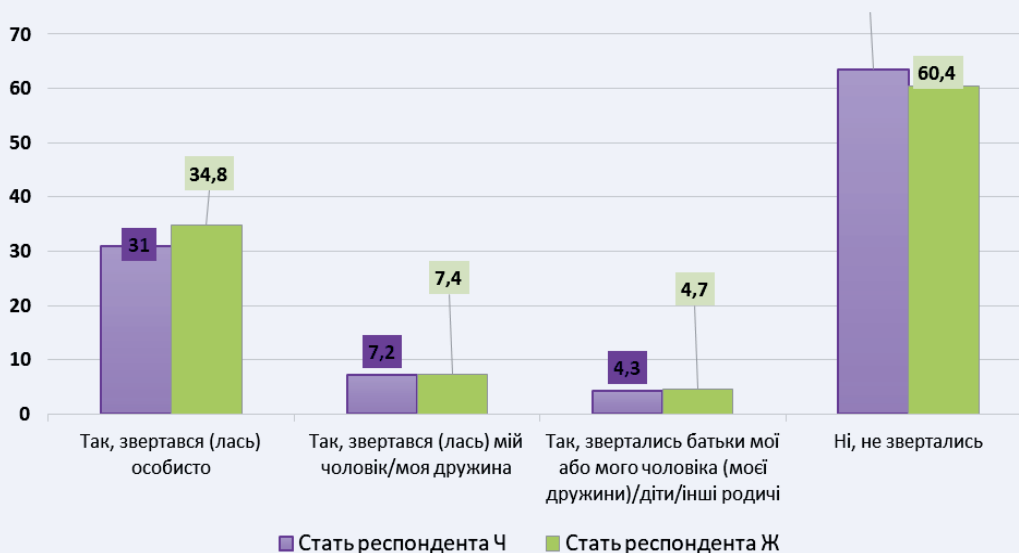
Під час останнього звернення до управління праці та соціального захисту населення чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі проблеми/труднощі?

БЛОК 2. ОФОРМЛЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ

Аналіз відповідей на запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до територіальних органів Державної міграційної служби України з метою відновлення або оформлення документів?» демонструє, що більшість (61,8%) респондентів не зверталися за такою послугою, але серед тих, хто звертався, частіше були жінки (34,8% проти 31,0%).

Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до територіальних органів Державної міграційної служби України з метою відновлення або оформлення документів?

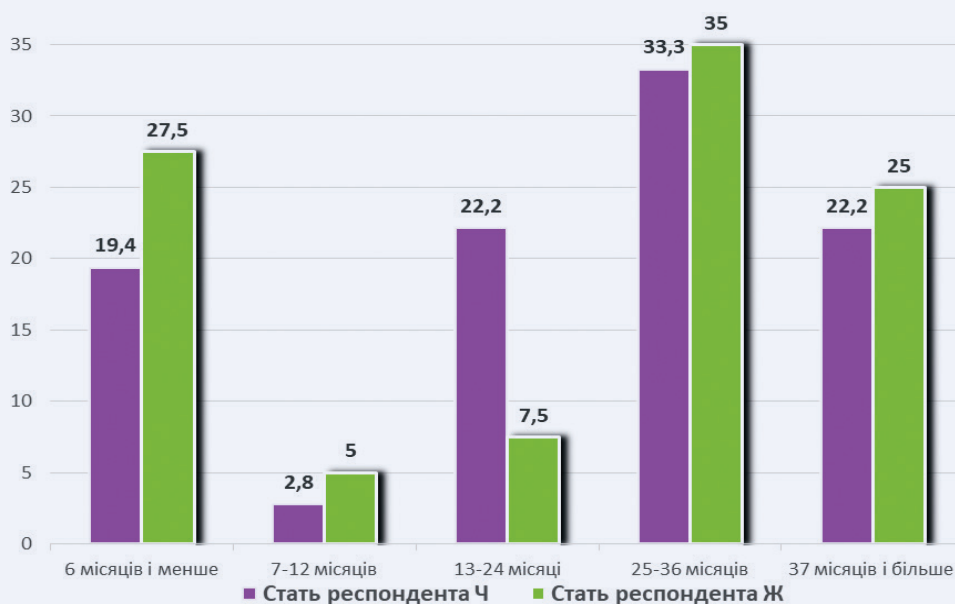

Найбільша гендерна відмінність у скаргах на роботу регіональних відділень Державної міграційної служби стосується «Відсутності роз'яснень при зверненні до працівників/недостатнє роз'яснення» (9,9% - жінки та 5,6% - чоловіки)

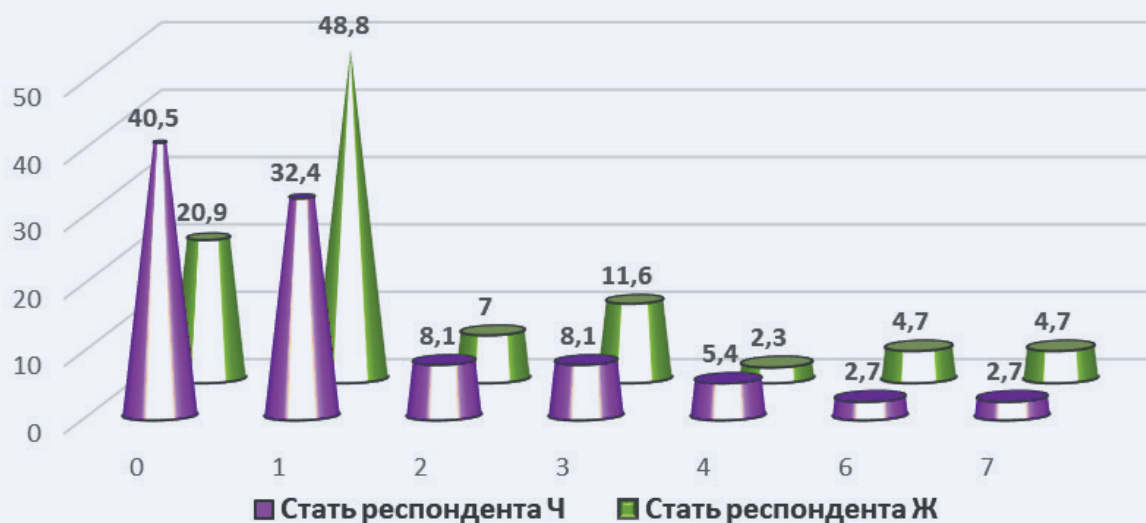
БЛОК 3. ПРАВА, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СВОБОДОЮ ПЕРЕСУВАННЯ

Аналіз відповідей на запитання «Скільки часу пройшло з моменту, коли Ви в останнє перетинали адміністративний кордон тимчасово окупованої території АР Крим?» та «Скільки разів Ви перетинали адміністративний кордон тимчасово окупованої території АР Крим, починаючи з 2014 року?» показує, що жінки-ВПО значно частіше відвідують АР Крим, ніж чоловіки:

Скільки часу пройшло з моменту, коли Ви в останнє перетинали адміністративний кордон тимчасово окупованої території АР Крим?

Скільки разів Ви перетинали адміністративний кордон тимчасово окупованої території АР Крим, починаючи з 2014 року?

Бачимо, що більшість чоловіків (**40,5%** проти **20,9%** жінок – майже вдвічі менше) взагалі жодного разу не відвідували АР Крим. Кількість відвідин жінками Криму значно перевищують кількість відвідин чоловіками. Це може свідчити про реальну небезпеку для чоловіків повертатися (навіть тимчасово) до АР Крим.

Подібний аналіз щодо Донецької та Луганської областей показує, що частота і кількість відвідин жінками та чоловіками цих областей приблизно однаковий. Специфіка тут стосується більше способу перетину кордону: жінки частіше перетинають кордон пішки (**8,3 %** проти **6,4%**), або на автобусі/мікроавтобусі, який проїжджає без пересадок на лінії зіткнення (до лінії зіткнення – **52,8%** жінки проти **39,2 %** – чоловіки, по сірій зоні – **33,9%** жінки та **25,6 %** - чоловіки, після лінії зіткнення (на підконтрольній Уряду України території) – **53,9%** - жінки та **43,6%** чоловіки).

Щодо чоловіків – то вони частіше користуються для таких відвідин власним легковим транспортом (**18,0%** проти **10,4%**), або стають пасажиром у чужому легковому автомобілі (**27,3%** проти **23,0%**).

Це може свідчити про більший комфорт, яким користуються чоловіки при таких поїздках та, ймовірно дещо більшу небезпеку при перетині кордону ОРДЛО жінками.

Щодо **проблем/труднощів, які виникали під час останнього перетину адміністративного кордону тимчасово окупованої території АР Крим або лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей** то відповіді і чоловіків і жінок майже не відрізняються. Переважна більшість респондентів (**69,9%** чоловіків та **70,2%** жінок) скаржиться на великі черги. Найбільший гендерний дисбаланс спостерігається у скаргах на відсутність пунктів обігріву (**7,1%** чоловіків та **4,6%** жінок).

БЛОК 4. ПРАВО НА ЖИТЛО

Традиційно більше ствердних відповідей щодо звернень за допомогою у жінок ніж у чоловіків:

Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання? – відповідь «так» дали **23,6%** чоловіків та **31,5%** жінок.

Аналізуючи **проблеми/труднощі при зверненні до місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання**, бачимо значний гендерний розрив у скаргах на черги: **21,4 %** - чоловіки та лише **15,1%** - жінки та на якість житла: відповідь «Запропоноване житло не відповідало потребам/було непридатне для мене чи моєї родини» обрало відповідно **10,9%** чоловіків та **15,1%** жінок.

Проблеми/труднощі при зверненні до місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення можливості безоплатного тимчасового проживання

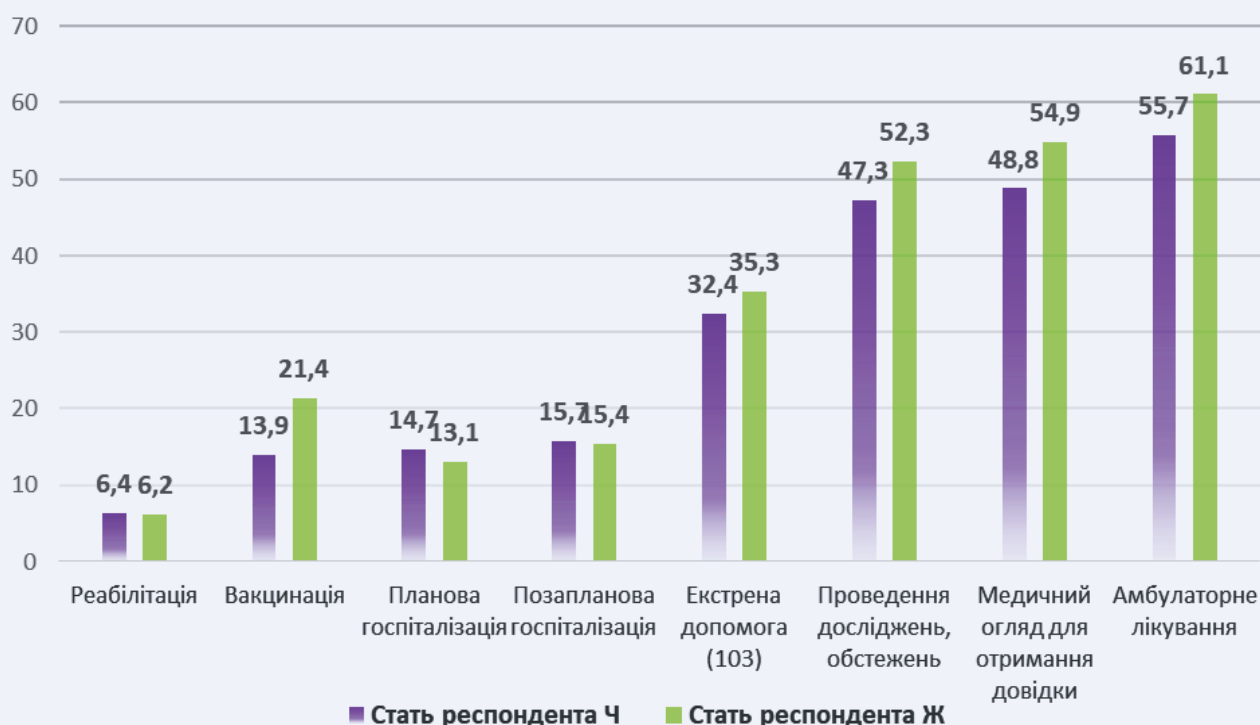

БЛОК 5. ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

На запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до державних чи/та муніципальних закладів охорони здоров'я за теперішнім місцем проживання для отримання медичної допомоги?» ствердну відповідь дали **65,0 %** чоловіків та **74,2 %** жінок, що в цілому відображає загальну картину частішого ніж чоловіків звернення жінок за допомогою у заклади охорони здоров'я.

Аналізуючи за якими видами медичної допомоги респонденти або члени їх родин зверталися в державні/ муніципальні заклади охорони здоров'я, під час останнього звернення, бачимо теж гендерну специфіку. Більшість респондентів (**55,7%** чоловіків та **61,1 %** - жінок) потребували амбулаторного лікування. Жінки частіше зверталися за медичним оглядом для отримання довідки (**54,9%** проти **48,8%**), телефонували за екстреною допомогою (103) (**35,3%** проти **32,4%**), проведення досліджень та обстежень (**52,3%** проти **47,3%**), вакцинація (**21,4%** проти **13,9%**) чоловіки ж частіше потребували планової (**14,7%** проти **13,1%**) та позапланової (**15,7%** проти **15,4%**) госпіталізації та реабілітації (**6,4%** проти **6,2%**). Ці дані також підтверджують загальну гендерно-зумовлену тенденцію більшої (профілактичної) турботи про стан здоров'я жінок ніж чоловіків та частішої потреби у госпіталізації та реабілітації чоловіків.

За якими видами медичної допомоги респонденти або члени їх родин зверталися в державні/ муніципальні заклади охорони здоров'я, під час останнього звернення

БЛОК 6. ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

На запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до місцевих органів соціального захисту з питань отримання соціальної допомоги (за винятком пенсії)?» традиційно ствердно більше відповідають жінки ніж чоловіки: **72,3%** жінок зверталися та **59,7%** чоловіків.

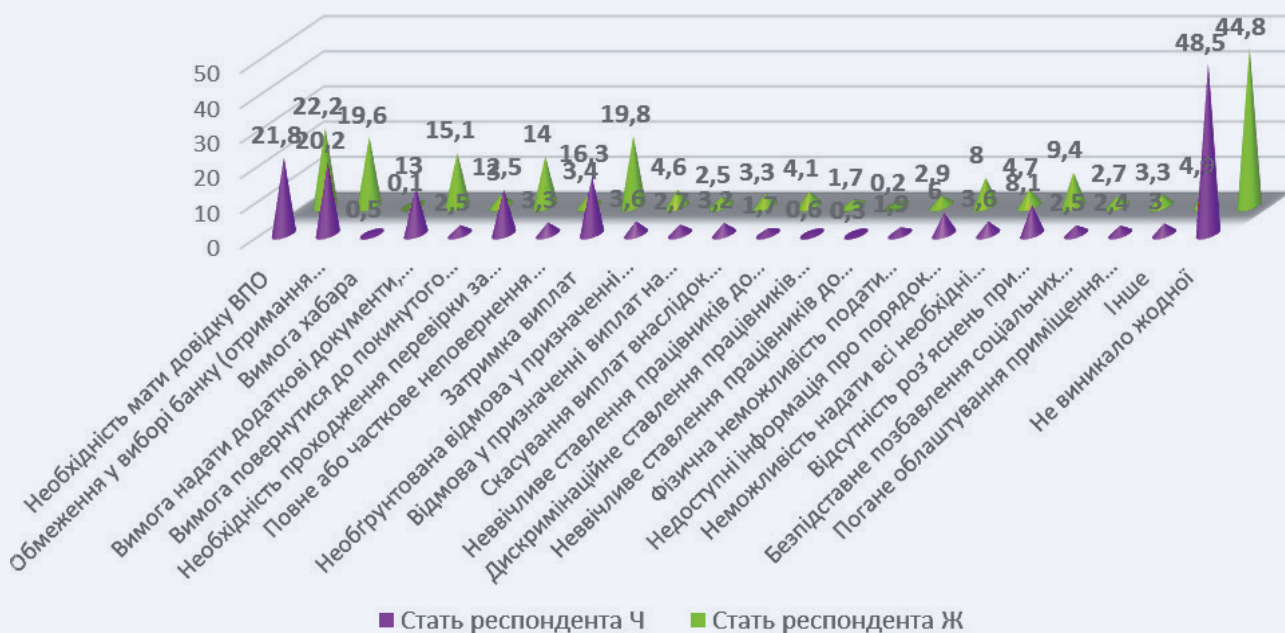
Задоволеними результатами звернень залишилося **84,5%** чоловіків та **79,6%** жінок.

Основні гендерні відмінності у проблемах, з котрими зіткнулися респонденти наступні:

Жінки більше скаржаться на затримку виплат (**19,8%** проти **16,3%**), неввічливе ставлення працівників до мене через мій статус ВПО (**4,1%** проти **1,7%**) та недоступність інформація про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають (**8,0%** проти **6,0%**)

Чоловіки частіше вказують, що не виникло жодної проблеми (**48,5%** проти **44,8%**).

Зазначте, з якими труднощами/проблемами Ви зіштовхнулись при реалізації свого права на соціальну допомогу?

БЛОК 7. ПРАВО НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Це одна з небагатьох гарантій, за забезпеченням якої особисто зверталосся більше чоловіків-ВПО, ніж жінок ВПО (**44,2%** проти **40,1%**).

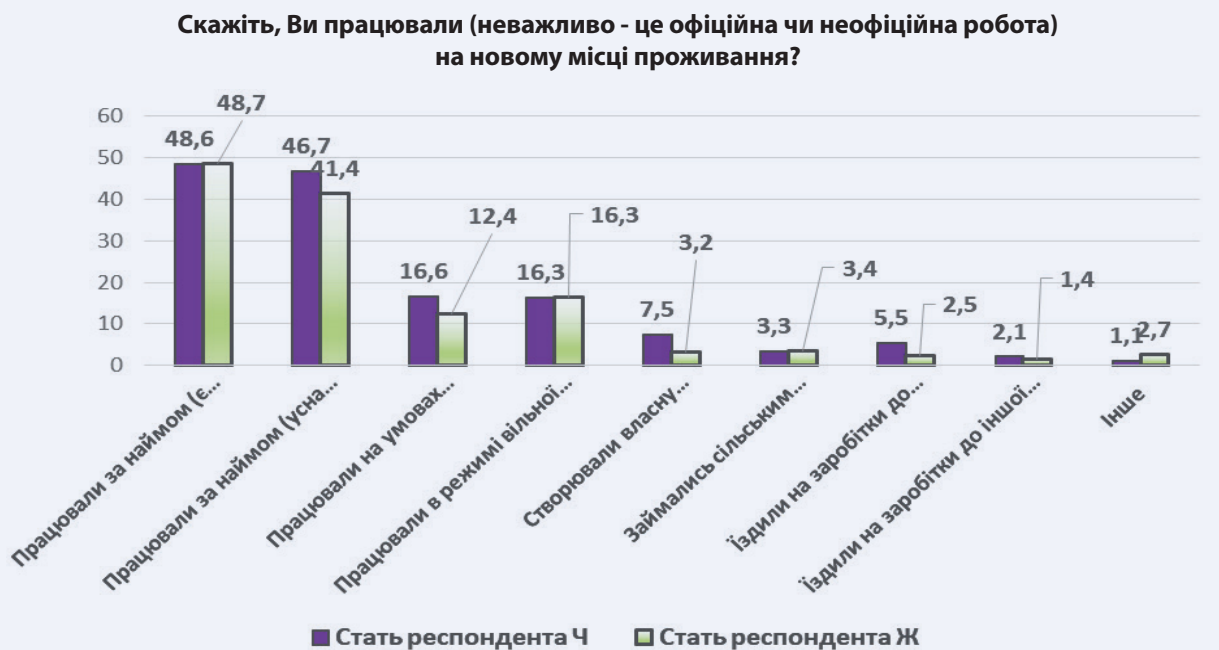
Досить високий рівень задоволення результатами звернення (**88,0%** - чоловіки та **88,9%** - жінки).

Основні гендерні розриви у скаргах чоловіків стосуються необхідності обов'язково мати довідку ВПО (**26,3%** чоловіки та **20,4%** жінки), та вимога надати додаткові документи, довідки (**12,2%**- чоловіки та **9,5%** - жінки). Жінки частіше скаржились на необхідність оформлення електронного пенсійного посвідчення (**6,0%** проти **4,1%**) та недоступність інформація про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають (**7,5%** проти **4,5%**).

БЛОК 8. ПРАВО НА ЗАЙНЯТІСТЬ

На запитання «Скажіть, Ви працювали (неважливо – це офіційна чи неофіційна робота) на новому місці проживання?» ствердну відповідь дало **52,3%** чоловіків та **45,7%** жінок.

Аналіз типів зайнятості на новому місці роботи показує:

Чоловіки частіше працювали за усною домовленістю ніж жінки (**46,7%** проти **41,4%**), працювали на умовах самостійної зайнятості/індивідуальної трудової діяльності (**16,6%** проти **12,4%**), створювали власну справу/свій бізнес (**7,5%** проти **3,2%**) та їздили на заробітки до іншого міста/регіону (**5,5%** проти **2,5%**)

Найчастіше гендерно-різняється згадка про наступні проблеми: відмова від офіційного оформлення трудових відносин (**13,3%** - жінки та **9,4%** - чоловіки) та відсутність роботи, яка б відповідала моїй кваліфікації/професії (**31,0%** - жінки та **28,2%** - чоловіки) і про те, що не стикались з проблемами під час останнього працевлаштування повідомили **34,1%** чоловіків та **27,8%** жінок.

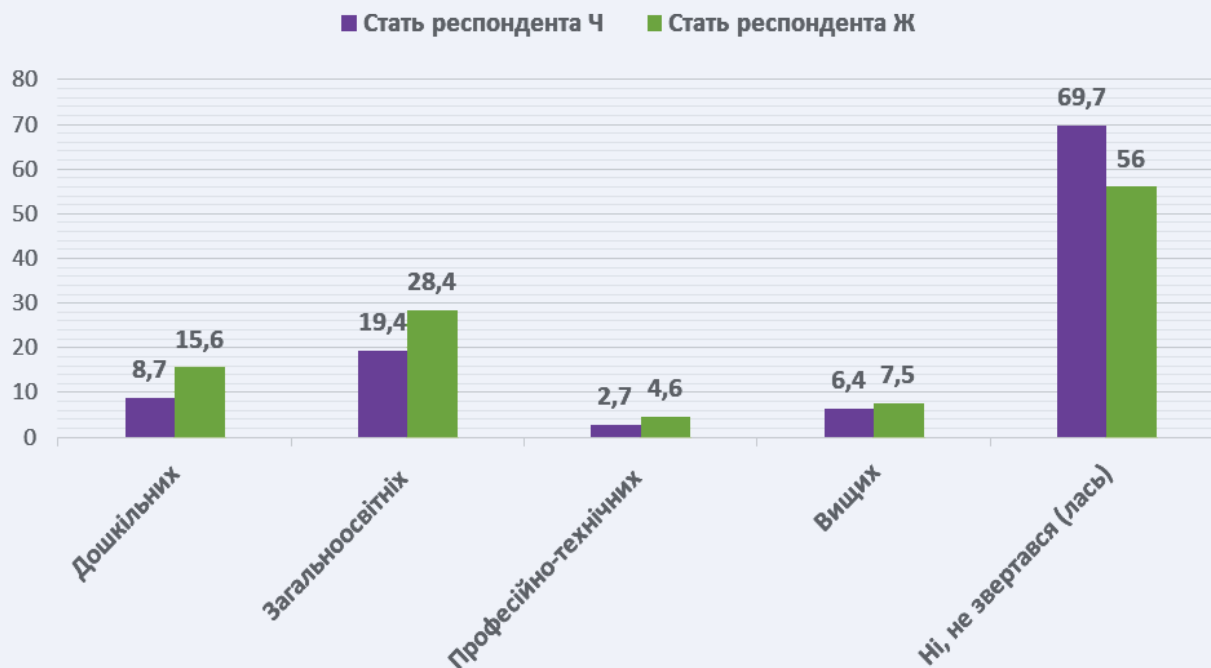
Ці відмінності підтверджують гіпотезу, за якою для жінок важливіше ніж для чоловіків офіційна форма працевлаштування та те, що права жінок під час працевлаштування порушуються частіше.

Досить невеликий відсоток ВПО повідомили про те, що зверталися за допомогою у працевлаштуванні до центру зайнятості: **21,8%** жінок та **17,6%** чоловіків особисто зверталися за такою допомогою. Результатами свого останнього звернення до центру зайнятості залишилися задоволеними **50,6%** чоловіків та **48,9%** жінок.

БЛОК 9. ПРАВО НА ОСВІТУ

Відповіді на запитання «Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до навчальних закладів з метою реалізації свого права/права Ваших дітей на освіту?» теж підтверджують більше фіксування соціальної відповідальності за освіту дітей за жінками ніж за чоловіками. Нема жодної категорії відповідей, де б чоловіки більше ніж жінки зверталися до навчальних закладів:

Чи зверталися Ви або члени Вашої родини до навчальних закладів з метою реалізації свого права/права Ваших дітей на освіту?

БЛОК 10. ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Відповіді жінок та чоловіків у цьому блоці запитань різняться у межах статистичної похибки.

БЛОК 11. ПРАВО НА ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ АКТИВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ

Не зверталися до органів державної реєстрації актів цивільного стану щодо реєстрації певного акту цивільного стану (укладення/розірвання шлюбу, народження, смерті) після отримання статусу ВПО **89,8 %** чоловіків та **86,8%** жінок.

БЛОК 12. ПРАВО НА МАЙНО

Відповіді жінок та чоловіків у цьому блоці запитань різняться у межах статистичної похибки.

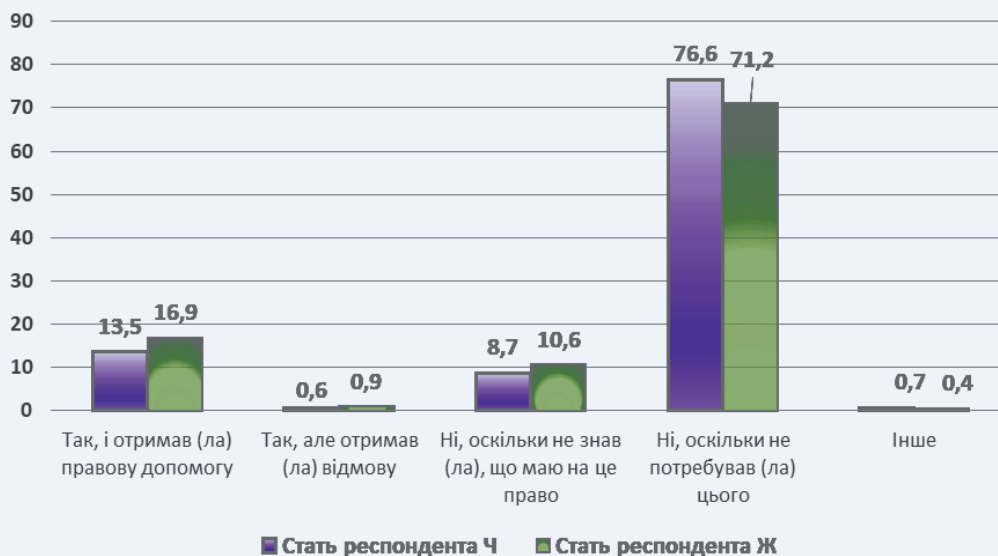
БЛОК 13. ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Ситуації, коли органи державної влади обробляли (збирали, поширювали, зберігали) персональні дані (ім'я, прізвище, контактні дані, паспортні дані та ідентифікаційний номер, історію хвороби тощо без відповідних згоди чи повноважень траплялися у **2,9%** чоловіків та **3,7%** жінок.

БЛОК 14. ПРАВО НА ДОСТУП ДО СУДУ

Відповідь на запитання: «**Чи звертались Ви або члени Вашої родини до центру надання безоплатної правової допомоги?**»

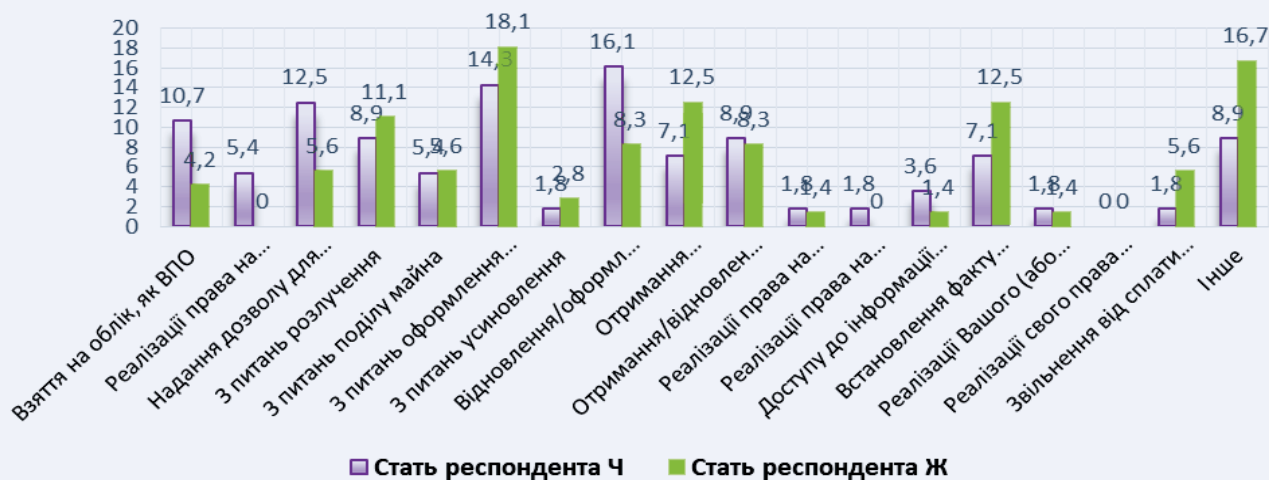
Чи звертались Ви або члени Вашої родини до центру надання безоплатної правової допомоги?

Як бачимо, жінки частіше звертаються також і за безоплатною правовою допомогою хоча дещо частіше все ще не знають про свої права на неї.

Дещо різняться відповіді жінок та чоловіків на запитання: «**Зазначте, будь ласка, для захисту яких прав/питань Ви або члени Вашої родини зверталися до суду?**»

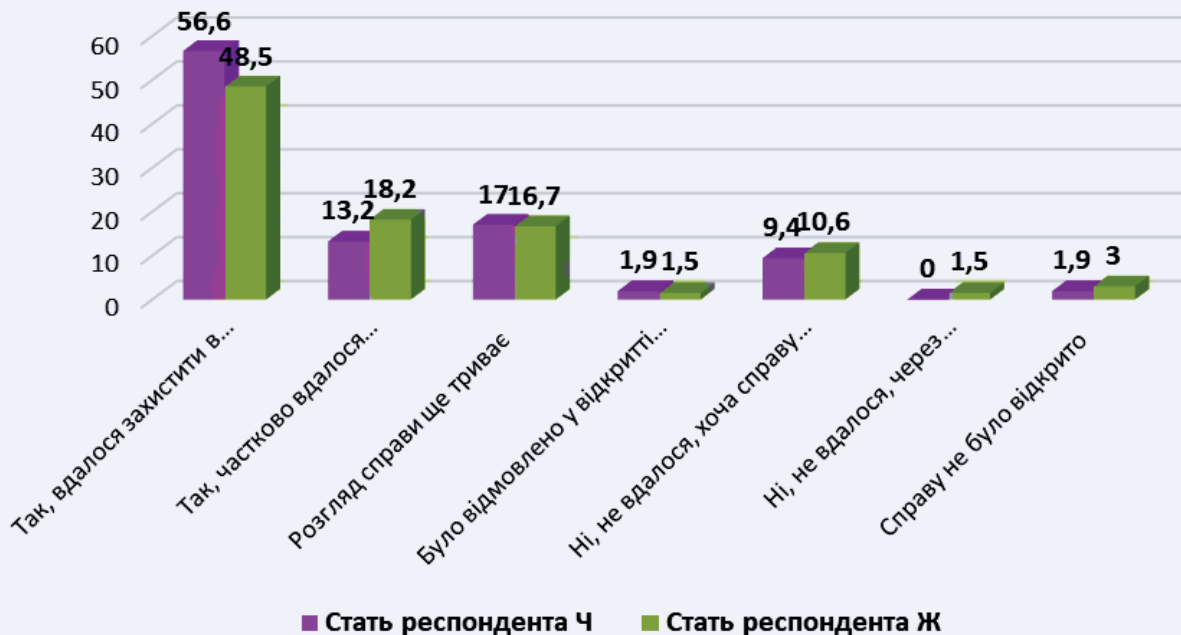
«Зазначте, будь ласка, для захисту яких прав/питань Ви або члени Вашої родини зверталися до суду?»

Чоловіки частіше звертаються до суду з питань взяття на облік, як ВПО (10,7% проти 4,2%), реалізації права на свободу пересування (перетин лінії зіткнення, адміністративний кордон з окупованою територією) (5,4% проти 0%), надання дозволу для виїзду дитини за кордон (12,5% проти 5,6%), відновлення/оформлення документів, що посвідчують особу (16,1% проти 8,3%). Жінки частіше звертаються до суду з питань розлучення (11,1% проти 8,9%), оформлення спадщини (18,1% проти 14,3%), отримання відповідних соціальних виплат (12,5% проти 7,1%), звільнення від сплати судового збору, розстрочення, відстрочення зменшення судового збору (5,6% проти 1,8%).

Чи вдалося Вам або членам Вашої родини захистити свої права? Більше чоловіків захистили свої права у суді ніж жінок (56,6% проти 48,5%).

Чи вдалося Вам або членам Вашої родини захистити свої права?

БЛОК 15. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВ ВПО

Чи маєте Ви намір повернутися до покинутого місця проживання? – дещо більше жінок не планують повертатися взагалі (34,2% проти 32,4%).

Чи маєте ви намір повернутися до покинутого місця проживання?

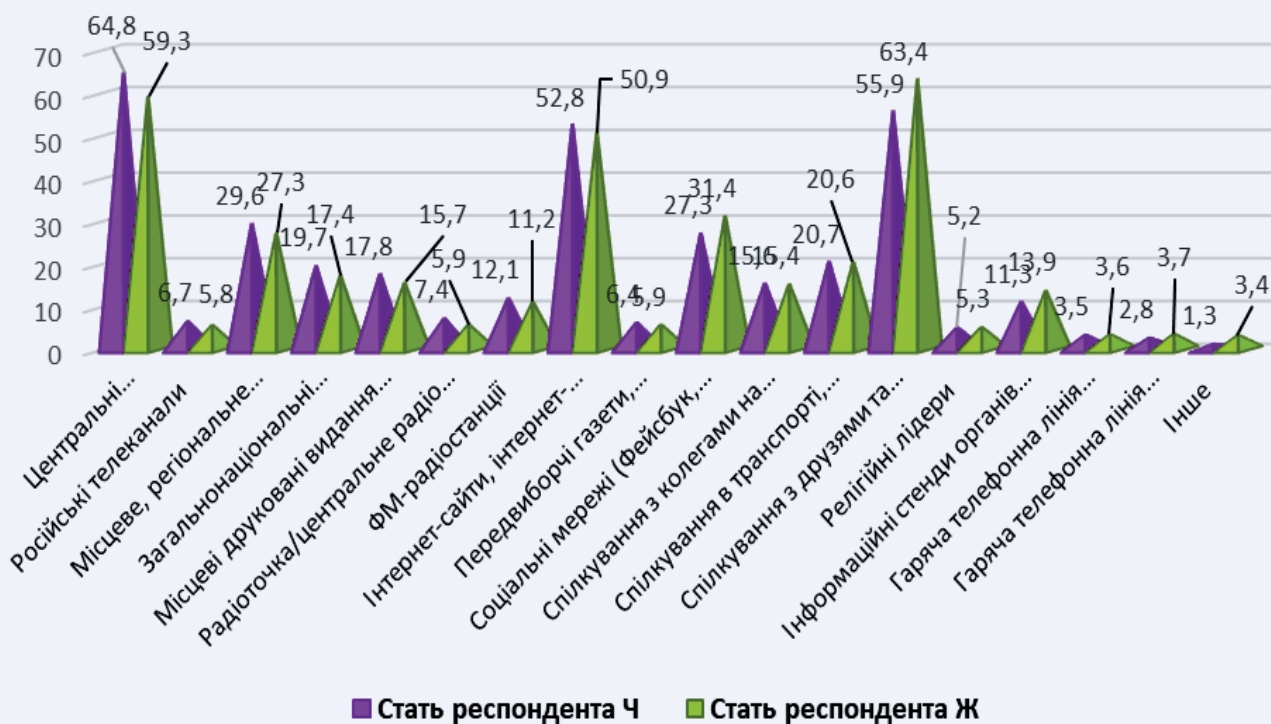

Цікавим виявився гендерний розподіл відповідей на запитання: «**Яке джерело Ви використовуєте для отримання інформації про права ВПО?**»

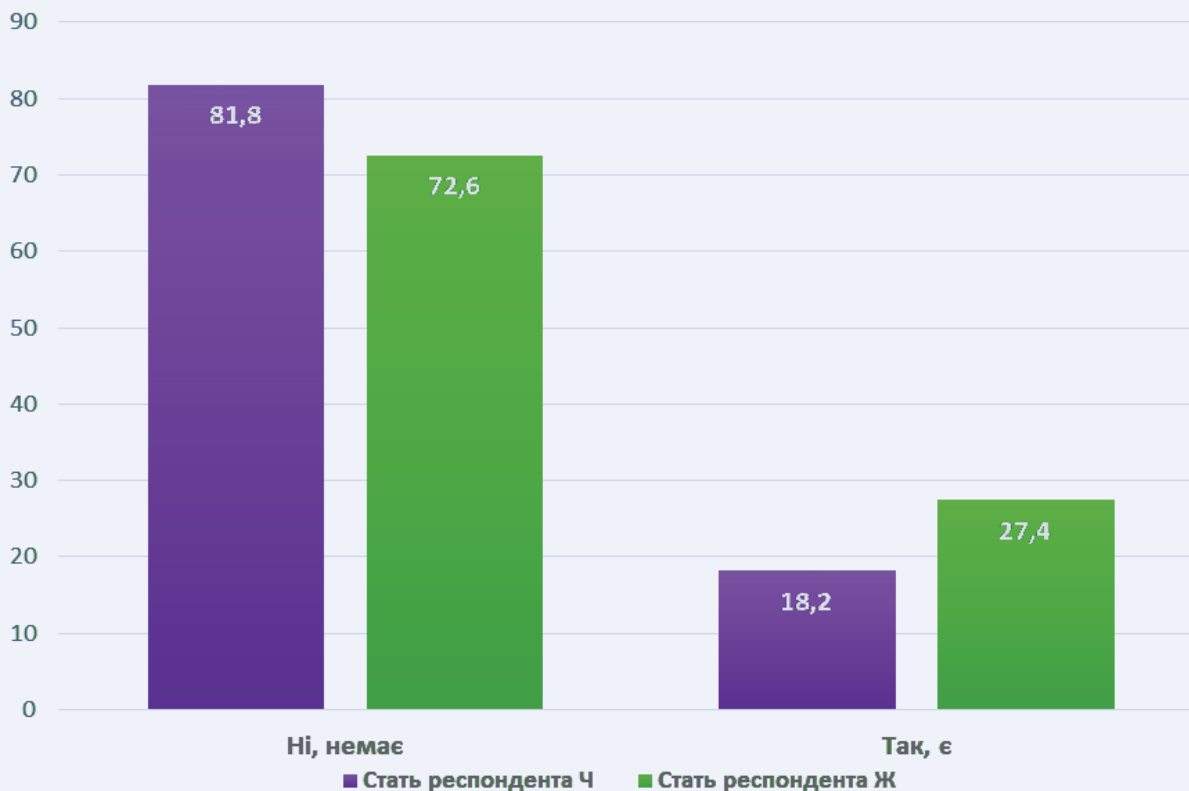
Найбільшим джерелом інформації для жінок та чоловіків є Центральні (загальноукраїнські) телеканали (64,8% - чоловіки та 59,3% - жінки).

Чоловіки у більшості випадків надають перевагу різного роду ЗМІ (крім центральних - місцеві телеканали та друковані ЗМІ), а жінки надають перевагу соціальним мережам (Фейсбук, Твітер тощо), Спілкування з друзями та родичами та Інформаційним стендам органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це потрібно враховувати, вибираючи комунікаційні канали для спілкування з жінками ВПО та чоловіками ВПО.

Яке джерело Ви використовуєте для отримання інформації про права ВПО?

Чи маєте Ви які-небудь питання, інформацію, які б Ви хотіли повідомити представникам Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

- У зв'язку з тим, що жінки-ВПО перебувають у економічно-вразливішому стані ніж чоловіки (**27,5%** опитаних жінок змушені економити навіть на їжі проти **20,7%** опитаних чоловіків), часто фінансово залежать від чоловіків чи інших членів родини, частіше ніж чоловіки утримують дітей, менше зайняті на ринку праці та менше започаткували власний бізнес, суттєво більше відчують брак коштів, ніж чоловіки-ВПО та більше змушені заощаджувати, – вбачається доцільним започаткування та проведення гендерно-орієнтованих програм економічного підсилення жінок-ВПО, особливо з вразливих категорій.
  - Такі кроки мають стати першочерговими:
    - Реальне забезпечення органами місцевого самоврядування пільгових місць у закладах дошкільної освіти для дітей з сімей ВПО;
    - Програми перенавчання чи підвищення кваліфікації для жінок-ВПО мають бути розроблені з врахуванням можливостей гнучкого графіку та частково можливостей дистанційного навчання. А також навчальні заклади мають бути обладнаними дитячими ігровими кімнатами та бути сприятливими для «студентів» з дітьми;
    - Донорські та інші програми для жінок сприяння започаткування бізнесу, а також самозайнятості, які передбачають особистий початковий внесок у грошовій сумі часто стають недоступними для тих жінок-ВПО, котрі мають найбільшу потребу у цих програмах. У зв'язку з цим вбачається за доцільне розробка спеціальних стимулюючих програм, які передбачали б, наприклад, відкриття бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів для бізнесів жінок-ВПО, забезпечення безвідсоткових кредитів на започаткування бізнесів та передбачали б можливості податкових пільг, податкових канікул для жінок-ВПО;
    - Необхідні програми зайнятості, які б могли передбачати та забезпечувати усім необхідним «віддалене» чи «віртуальне» робоче місце для жінок-ВПО, а також підготовку жінок до роботи у цих умовах.
- Дослідженням була виявлена деяка гендерна специфіка звернення жінок-ВПО та чоловіків-ВПО за медичною допомогою (було виявлено тенденцію більшої профілактичної турботи про стан здоров'я жінок ніж чоловіків та частішої потреби у госпіталізації та реабілітації чоловіків. У зв'язку з цим необхідно включити в програми підготовки сімейних лікарів методики пропагування профілактичних програм для чоловіків, розробити спеціальні інформаційні матеріали та стенди з метою збільшення зацікавленості чоловіків у збереженні здоров'я.
- Це дослідження виявило, що частіше (а у деяких випадках і значно частіше) жінки-ВПО ніж чоловіки-ВПО особисто звертаються до **усіх** органів влади та місцевого самоврядування, соціального захисту населення, гуманітарних організацій, що надають підтримку ВПО, правозахисних організацій, що працюють у сфері захисту прав ВПО, державної міграційної служби, судів, офісу Уповноваженого Верховної ради України з прав людини та до правоохоронних органів.
- Разом з цим жінки частіше скаржаться на вимоги надати додаткові документи, довідки, копії, на недоступність інформації про порядок процедури, роз'яснення щодо питань, які найчастіше виникають, відсутність роз'яснень при зверненні до працівників/недостатнє роз'яснення, порушення строків надання послуги, погане облаштування приміщення (відсутність місця/стілців для очікування, санвузлів, опалення, освітлення), неввічливе ставлення працівників до них, як до ВПО. Тобто спостерігається дещо складніший доступ жінок-ВПО до інформації та послуг та більша потреба у роз'ясненнях у жінок-ВПО ніж у чоловіків-ВПО. Тому, враховуючи те, що жінки частіше звертаються за допомогою соціальних інституцій, корисним вбачається гендерний аналіз каналів комунікації з ВПО, врахування потреб жінок-ВПО у більшій доступності інформації та додаткових роз'яснень, а також, у кращому облаштуванні приміщень та ввічливому ставленні до ВПО, а також розробка нових послуг, які б задовольняли потреби у доступі до інформації особливо жінок-ВПО.
- У зв'язку з тим, що досліджувана група «жінки-ВПО» не є гомогенною групою, вбачається необхідним проведення досліджень з метою виявлення потреб та досвіду дискримінації особливо-вразливих груп жінок-ВПО та подальшого врахування цих досліджень під час розробки спеціальних програм для цих груп.
- У зв'язку з тим, що питання щодо досвіду домашнього насильства не були включені у дане дослідження, а це одна з найпоширеніших проблем, яка стосується біля 30% жінок в Україні, вбачається необхідним проведення наступного дослідження з метою виявлення поширеності, специфіки та впливу домашнього насильства та інших форм гендерно-зумовленого насильства на жінок-ВПО.

ГРУПА
ВПЛИВУ
ГРОМАДСЬКИЙ
ХОЛДИНГ

Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини

